

hivatott iskolarendszer létrehozása nagymértékben figyelembe vette a magyarországi iskoláztatás korabeli állapotát, erre építve megalkotta az alap-, a közép- és a felsőfokú oktatás egységesített struktúráját. Tekintettel volt a nemzetiségek – magyarok, németek, szlovákok, horvátok, rutének, szerbek, románok – érdekeire és az öt vallás, illetve hitfelekezet – római katolikusok, evangélikusok, reformátusok, görög katolikusok, görögkeletiek – ügyére. Az előírásokban, rendeletekben körvonalazódó tanügyi elképzelések és fejlesztési tervek megfeleltek az akkori kelet-közép-európai modern oktatási rendszerek elvárásainak.

A Ratio Educationisról szóló, nagy történelmi íveket felvázoló összefoglalás során bepillantást nyerhettünk Mária Terézia korszakos jelentőségű oktatásfejlesztési programjába, amely a közügyként kezelt korabeli iskolatörténet egyik alapdokumentuma.

Wojtilláné Salgó Ágnes részleteiben ismertette az 1777-es Ratio Educationisban megjelenő elképzelések későbbi sorsát is.

Ez az egységesnek szánt oktatási és nevelési rendszer nem tudott teljesen megvalósulni, mivel a rendeletek által érintettek többségének elutasító magatartása akadályozta azok végrehajtását. A dokumentumot különböző okok miatt sokan támadták: például a tantárgyi zsúfoltság, az életkori sajátosságok, a pszichológiai szempontok teljes figyelmen kívül hagyása, a tananyag nehezen megemészthető mennyisége miatt. A rendeletek többsége mégis 1806-ig érvényben maradt. Mária Terézia halála után II. József a felvilágosult abszolutizmus szellemében számos új tanügyi rendelkezést adott ki, valójában egy egységes közoktatási rendszert kívánt meghonosítani az egész Habsburg-birodalomban. Elképzelése szerint a német nyelvet minden iskolatípusban hivatalos nyelvként kellett kezelni, sőt a magyarországi középiskolákban minden tantárgyat németül kellett tanítani. Az uralkodó intézkedései azonban végrehajthatatlanoknak bizonyultak. Halála után az 1790/91-es, valamint az 1792-es országgyűlésen a magyar nemesség már megfogalmazta a nevelést érintő követeléseit – például létrehozta a Nemesi Művelődésügyi Bizottságot –, de számos politikai esemény, így a Jakobinus mozgalom miatt az eredmény váratott magára.

1801-től József nádor sürgette a rendszer átgondolását, s az 1777. évi Ratio figyelembe vételével a hibák korrigálását. 1805-ben elkészültek a módosítások, melyeket 1806. november 4-én életbe is léptettek, s ugyanazon évben Budán, az egyetem nyomdájában latinul ki is adtak.

A rendelet csak a „királyi”, vagyis a katolikus iskolákra vonatkozott, hiszen az 1790/91. évi XXVI. törvény a vallásszabadság jegyében teljes tanügyi autonómiát biztosított a protestánsok számára, tőlük csak a tananyag elrendezésének a követését várta el. Bár a római katolikus egyháznak továbbra is biztosította a „religio praedominans” (uralkodó vallás) szerepet, mégis elismerte az evangélikus és a református egyház önkormányzatát. Megadta számukra az iskolafenntartás, a további iskolaalapítás, az adománygyűjtés és a külföldi egyetemjárás jogát.

Ebben a Ratióban már az udvar és a magyar nemesség kompromisszuma figyelhető meg, amely olyan sajátos magyar szempontokat is figyelembe vett, mint például az anyanyelvi oktatás szükségessége, vagy a felekezeti megkülönböztetés elvetése. Bevezette az iskolakötelezettséget 6-tól 12 éves korig, rendelkezett a lányok oktatásáról is. A második Ratio Educationis sikerét mutatja, hogy 1848-ig a magyar közoktatásügy meghatározójává vált.

Bereczkiné Z. Anna

Benyovszky Móric emlékére – könyv és táncjáték

Benyovszky Móric madagaszkári jelentésének angol nyelvű változatát mutatták be a sajtó képviselőinek az Országos Széchényi Könyvtár és a nagy utazó emlékének ápolására alakult Magyar–Madagaszkári Társaság vezetői a nemzeti könyvtárban június 5-én. A különleges kötet az elsőként négy évvel ezelőtt általuk megjelentetett magyar és francia nyelvű kiadás változata első-sorban azzal a céllal, hogy újabb nyelvterületek kapcsolódhassanak a Benyovszky-kutatásokhoz.

A Benyovszky-kultusz ápolásának másik idejű kiemelkedő kulturális eseménye az a népszerű táncjáték, amit a népszerű Ghymes együttes készített és visz színre. A különleges és egyedülálló produkciót a Szegedi Szabadtéri Játékokon mutatják be 2008. augusztus 9-én és 10-én a

Kalandos úton jutott el Madagaszkár szigetére, megalapította a Louisburg nevű telepet, a bennszülöttek vezetőjükké (a legenda szerint királlyá) választották. Később, újabb kalandos utazásokat követően, visszatért a szigetre. Itt halt meg egy kisebb ütközetben 1786-ban. Életútjának története – nem utolsósorban Jókai Mórnak köszönhetően (1886) – tovább élt. Emlékének ápolására öt évvel ezelőtt a Magyar–Madagaszkári Társaság emléktáblát és szobrot avatott a budapesti Benyovszky Móric utcában. A távoli szigeten pedig nemzetközi expedíció keretében

Nemzetközi Néptáncfesztivál záró eseményeként, több száz hazai és külföldi táncos részvételével. A táncjáték páratlan dallamvilágát Szarka Tamás és az együttes hozta létre, rendező-koreográfus: Zsuráfszky Zoltán. Benyovszky szerepében Rátóti Zoltán színművész és Fitos Dezső táncművész.

A Benyovszky kulturális értékekről és eseményekről Boka László, az Országos Széchényi Könyvtár igazgatója, Bátyai Edina, a Szegedi Szabadtéri Játékok igazgatója, Szarka Tamás, a Ghymes együttes vezetője és G. Németh György, a Benyovszky Móric emlékére alakult Magyar–Madagaszkári Társaság elnöke adott tájékoztatást a megjelenteknek.

A XVIII. század neves utazója, felfedezője a mindmáig legnagyobb hajósnak számító személyiség, aki európaiként elsőnek hajózott át a Csendes-óceán északi részén, megelőzve hét évvel az angol Cook kapitányt és a franciák expedícióját. Katonaként részt vett a lengyel–orosz háborúban, kiemelkedő tetteiért a lengyelek nemzeti hősként tisztelik, majd orosz fogságba esett és Kamcsatkára száműzték.

állították fel a budapesti szobor másolatát Maroanstrában, a fővárosban, Antananaviró Benyovszky utcájában pedig azóta három nyelvű emléktábla hirdeti a magyar utazó emlékét. A társaság kezdeményezésére az Országos Széchényi Könyvtár – a londoni British Library jóváhagyásával – a Kossuth Kiadóval közösen kiadta a Madagaszkári jegyzőkönyvet (Protocolle), Benyovszky első madagaszkári expedíciójáról (1772–1776) készített átfogó jelentését.

A Voigt Vilmos professzor és munkatársai által szerkesztett könyv francia és magyar nyelven jelent meg, a 2005. év legszebb magyar könyve elismerésbe részesült. A kötet angol nyelvű változatát tavaly mutatták be New Yorkban, ezáltal első ízben került sor a magyarországi ismertetésre.

(Fotók: Karasz Lajos)